

DIKTATURA DOBIJA USTAVNU FORMU

PROKLAMACIJA KRALJA ALEKSANDRA

3. septembra 1931.

Čuvanje jedinstva narodnog i državne celine moja je sveta dužnost i najviši cilj moje vladavine, to je bila pobuda i glavni zadatak režima, koji sam zaveo 6. januara 1929. godine.

... Uz tu veliku i široku moralnu pomoć naroda, na kojoj odajem hvalu i priznanje, uspelo se za srazmerno kratko vreme, da se posvršavaju krupni nacionalni i državni zadaci, i postave trajne osnove zdravog državnog života. Kraljevini Jugoslaviji, prihvaćenoj svom toplinom nacionalne duše svega jugoslovenskog naroda, obezbeđeni su potrebni uslovi za snažan polet i veliku nacionalnu budućnost.

Pun uverenja da do sada postignuti rezultati rada, zdrava politička i nacionalna svest i iskustvo naroda dopuštaju, da se pristupi ostvarenju i definitivnoj organizaciji onih ustanova i onog državnog uređenja, koje će najbolje odgovarati narodnim potrebama i državnim interesima, odlučio sam, da dosadašnji rad i izvođenje nacionalne i državne politike postavim na širu osnovu neposredne narodne saradnje.¹

Službene novine Kraljevine Jugoslavije, 3. septembar 1931.

¹ Šestojanuarska diktatura dobila je već septembra 1931. ustavnu formu. Nestala je fasada ozakonjenog nasilja i neprikosnovenost ideologije integralnog jugoslovenstva, na kojoj su još insistirale i vlade B. Jevtića i M. Stojadinovića. Šestojanuarski režim je rano morao da se suoči sa tajnom delatnošću građanske opozicije. Delegati beogradskog opozicionog centra su se u dodirima sa SDK zalagali za povratak na ustavno-parlamentarni život, nasuprot koaliciji HSS i Samostalne demokratske stranke koje su se izjašnjavale za državno preučeđenje. Lj. Davidović je prihvatio Jugoslaviju kao neprikosnoven postulat, a Vlaček je na šestojanuarski režim gledao kao na „super-centraizam“. Ove veze zagrebačkog i beogradskog opozicionog centra oživele su ipak tek polovinom 1932, tada je postajalo sve izvesnije da će doći do obnove političkog života. Oko preaska na ustavno stanje sukobljavala su se dva gledišta: jedno, Petra Živkovića la e podrži otvoreni apsolutizam, i drugo, V. Marinkovića da se što pre pređe la ustavni poredak. Kraljevi pokušaji da obezbedi podršku Ace Stanojevića, kao iaslednika N. Pašića, i A. Korošeca, šefa SLS, za saradnju na osnovi ograničene istavnosti, nisu dali rezultat. Stanojević nije želeo kompromitaciju saradnjom sa lađom Petra Živkovića, a Korošec je sledio držanje srbijanskog radikalnog pr'aka. Kao i Stanojević, tako je i Mehmed Spaho tražio obrazovanje prelazne vlatie. Kralj se nalazio pod pritiskom unutrašnjih teškoća režima, a, na drugoj stila-li, francuski i čehoslovački vladajući krugovi podsticali su da se nađe izlaz iz :„ze; „ stavnost Je f'orrnalno obnovljena, ali stranački život nije dozvoljen. „Da- ujući“ Ustav septembra 1931, kralj je stvarao utisak da je režim jak, da je ju- oslovenska ideja pobedila i da je kohezija zemlje osigurana.

OKTROISANI USTAV

...Član 1. — Kraljevina Jugoslavija je nasledna i ustavna monarhija ...

Član 2. — Službeni jezik Kraljevine je srpsko-hrvatsko-slovenački...

... Član 3. — Državljanstvo je u čitavoj Kraljevini jedno .. .

.. Član 29. — Kralj je zatočenik *narodnog jedinstva* i državne celinosti. On je čuvar njihovih svagdašnjih interesa.

Kralj potvrđuje i proglašuje zakone, postavlja državne činovnike i daje vojne činove po odredbama zakona.

Kralj je vrhovni zapovednik sve vojne sile. On daje ordene i druga odlikovanja.

Član 30. — Kralj ima pravo amnestije ...

Kralj ima pravo pomilovanja. On može dosuđenu kaznu oprostiti, smanjiti ili ublažiti.. .

Član 31. — Kralj pretstavlja državu u svima njenim odnosima sa tuđim državama. On oglašuje rat i zaključuje mir. Ako zemlja nije napadnuta, ili joj rat nije oglašen od koje druge države, za oglas rata potreban je prethodni pristanak Narodnog Pretstavništva.

Ako zemlji bude oglašen rat ili ona bude napadnuta, ima se odmah sazvati Narodno Pretstavništvo.

Član 32. — Kralj saziva Narodno Pretstavništvo u redovan ili vanredan saziv .. .

Kralj može u svako doba, po državnoj potrebi, pozvati Narodno Pretstavništvo.

Kralj ima pravo raspustiti Narodnu Skupštinu i narediti nove izbore. Ukaz o raspuštanju kao i ukaz o novim izborima premapotpisuju svi ministri...

Za sve čine kraljevske vlasti odgovara ministar, odnosno Ministarski savet, koji je premapotpisao.

Za čine kraljeve kao vrhovnog zapovednika vojske odgovara ministar vojske i mornarice.

Član 35. — Kralj i prestolonaslednik punoletni su kad navrše 18 godina.

Kraljeva je ličnost *neprikosnovenost*. Kralju se ne može ništa u odgovornosti staviti, niti kralj može biti tužen. Ovo ne vredi za kraljevo privatno imanje ...

Član 50. — Senat sastavljaju senatori: od kralja imenovani i birani. Senator ne može biti mlađi od četrdeset godina ...

Kralj može imenovati toliki isti broj senatora koliko ih je biranih.

Niko ne može biti u isto vreme senator i narodni poslanik.

Član 51. — Mandat biranih senatora traje šest godina. Svake tri godine Senat se obnavlja izborima novih članova za jednu polovinu biranih senatora.

Član 52. — Mandat biranih senatora traje šest godina ...

Član 54. — Narodnu skupštinu sastavljaju poslanici, koje narod slobodno bira općim, jednakim i neposrednim glasanjem.

Narodna skupština bira se na 4 godine. Mandat narodnog poslanika može prestati i ranije u slučajevima, koje predviđa izborni zakon .. .

Član 55. — *Pravo biračko* ima svaki državljani po rođenju ili prirođenju, ako je navršio dvadeset i jednu godinu starosti.

Oficiri aktivni, kao i podoficiri i vojnici pod zastavom ne mogu vršiti biračko pravo ni biti birani.

Zakon će resiti o ženskom pravu glasa ...

Cl. 116

U slučaju rata, mobilizacije, nereda i pobune, koji bi doveli u pitanje javni poredak i sigurnost države ili kad su do te mere uopšte ugroženi javni interesi, Kralj može u tom izuzetnom slučaju, ukazom narediti da se privremeno preduzmu sve izvanredne, neophodno potrebne mere u celoj Kraljevini ili u jednom njenom delu, nezavisno od ustavnih i zakonskih propisa.

Sve izuzetne mere podnet će se naknadno Narodnom predstavništvu.²

Službene novine Kraljevine Jugoslavije, 3. septembar 1931.

IZBORI ZA NARODNU SKUPŠTINU 8. NOVEMBRA 1931. GODINE

Banovina	Broj upisanih glasača	Broj glasalih	o/oučešća glasača	Broj kandidata	Broj izabranih poslanika	Od izabranih bili su ranije narodni poslanici
1. Dravska	289.392	150.778	52,11	56	25	4
2. Drinska	368.654	289.912	78,64	88	37	7
3. Dunavska	645.568	460.460	71,33	111	51	22
4. Moravska	364.280	290.129	79,64	65	32	14
5. Primorska	239.539	82.417	34,41	38	20	8
6. Savska	719.551	392.499	54,55	127	60	18
7. Vardarska	387.245	279.327	72,13	85	37	13
8. Vrbaska	258.081	165.935	64,30	53	20	4
9. Zetska	221.495	174.614	78,83	52	20	5
10. Beograd	66.541	38.324	57,59	3	3	3
Ukupno	3,560.278	2,324.395	65,29	678	305	9S ³

Statistički godišnjak 1934/35, Beograd, 1936, 436—7.

² Ustav donet na desetogodišnjicu Aleksandrovog krunisanja za kralja, nije menjao centralistički karakter države. Nacionalni unitarizam i centralizam ostali su i dalje ustavno potvrđeni. Narodno jedinstvo i državnu celinu simbolizovao je kralj. Kraljevina Jugoslavija je definisana kao nasledna i ustavna monarhija. Predviđen je dvodomi karakter Narodnog predstavništva: Narodna skupština, koja se bira na opštim izborima, i Senat, čiji su članovi bili delom birani posrednim putem, a delom postavljeni od kralja. Senat je uveden kao predohrana od eventualno neposlušnog predstavničkog tela. Član 116. Ustava bio je poznat kao „mali ustav“, dajući kralju pravo da u izvanrednim situacijama postupa mimo ustavnih i zakonskih propisa, ali uz njihovu naknadnu potvrdu od strane Narodnog predstavništva. Ustav je zadržao podelu na banovine iz 1929.

³ Studenti su demonstrirali svoje nezadovoljstvo pre izbora, oktobra 1931. Njihove demonstracije su nastavljene i posle novembarskih izbora za Narodnu skupštinu. Epicentar se nalazio na Beogradskom univerzitetu, odakle se podsticaj proširio i na Zagrebačko sveučilište i Ljubljanski univerzitet. Studenti su istupali protiv „jarma diktature“. Januara 1932. prekinut je rad na Beogradskom univerzitetu. Cela školska 1931—1932. godina je protekla u znaku studentskih demonstracija, s povremenim prekidima. Aprila 1932. ponovo je prekinut rad Beogradskog univerziteta. U demonstracijama su bili najaktivniji komunisti i članovi

... Najzad je etnička istina *jugoslovenske* misli prolomila sve prepreke, vekovima veštački stvarane, i u završnom periodu naše mučeničke i krvave nacionalne revolucije i svetskog rata dospela do stvaranja jedne i nedeljive Jugoslovenske kraljevine, sa *jednim narodom u jednoj državi*...

Ustavom od 28. juna 1921. godine nastojali smo rešiti i taj državni i nacionalni zadatak. Ali se sve jasnije pokazalo, da nacionalna misao *nije dobila* u Ustavu troimene države svoj pravi izraz, ni snagu jedne organizovane nacionalne celine. Sa svima onim tragovima prošlosti, koji su nas *plemenski razdvajali*, nismo mogli u punoj meri, razvijati sve naše nacionalne odlike u neophodnom unutrašnjem jedinstvu i harmoniji.

U takvom državnom uređenju naš javni i organizovani politički život jedva je i pokušavao da sa pouzdanjem i iskreno iziđe iz *uskih plemenskih okvira*...

Nijednog trenutka nije se smelo zaboraviti, da *narodno ujedinjenje* nije delo jedne generacije, ni posledica istoriskog slučaja. To je delo neprekidnih napora, vekovnih nacionalnih živih sila i rezultat moralnih i istoriskih tekovina. *Narodno jedinstvo i državna celina ne mogu biti nikad predmet nikakvih pogađanja*; oni moraju biti uvek iznad našeg dnevnog života i iznad svih posebnih interesa.

Ja sam odlukom od 6. januara 1929. godine presekao ono zlo stanje.

.. Veran svojoj reči i tradicijama moga doma, Ustavom od 3. septembra prošle godine dao sam osnove za stvaranje onih ustanova, one državne uprave i državnih uređenja, koje će najbolje odgovarati opštim narodnim potrebama i državnim interesima ...

Stenografske beleške Narodnog predstavništva Kraljevine Jugoslavije, Beograd, 1932, 7.

IZJAVA NARODNOG PREDSTAVNIŠTVA NA KRALJEVU BESEDU

... Misao narodnog jedinstva i državnog ujedinjenja postala je nepresušnim izvorom narodne snage i njome je naš narod uspeo da se

SKOJ-a. Slaba organizovanost, spontani karakter i „difuznost“ studentskih demonstracija u početku su prevladivani čvršćim organizacionim usmeravanjem. Studenti su nastojali da se povežu i koordiniraju svoje akcije na sva tri jugoslovenska univerziteta. Studentske demonstracije su pomogle da se otkriju i žigošu pseudoparlamcntarne i pseudoustavne forme režima; one su izbijanjem u Srbiji demantovale da režim iza sebe ima celokupni srpski narod; bile su detonator koji je iz pospanosti prenuo političke i društvene snage Jugoslavije. Istoričari diktature tretiraju ih kao uvod u političko istupanje narodnih masa protiv omraženog režima. U Hrvatskoj su istupanja bila obojena nacionalnim nezadovoljstvom, socijalno-ekonomskom situacijom koja se pogoršavala, mržnjom prema režimu. Srbijom su se širili opozicioni zborovi seljaka, sukobi naroda sa organima vlasti, nezadovoljstvo seljaka seljačkim dugovima, otpor prema režimskoj formaciji — JRSD. Zemljoradnički prvak Miloš Tupanjanin je obučen u seljačko odelo po selima Srbije držao „leteće zborove“. Advokat Jefto Pavić je u Crnoj Gori pozivao narod da se suprotstavi režimu i organima vlasti. Cetinje je s masovnim demonstracijama dočekalo režimske predstavnike sa Kostom Kumanudijem, maja 1932. Izgladneli seljaci Prijedora napali su maja 1932. magacine s hranom. Pristalice SLS su se odupirale pokušajima stvaranja JRSD, plašeći se da se ne izgubi individualnost glavne slovenačke partije.

>držu u borbi i da protiv tuđinske sile odbrani svoju rasnu narodnu od-
iku i svoju etničku celinu ..⁴

Skoro čitavu deceniju partijska zaslepljenost i pogrešno upućiva-
lje našeg političkog života sve je više odvrćalo narod od pravih pu-
eva njegova napretka. Grčevita vezanost za političke formacije i pog-
ede, izrađene na plemenskim, verskim i političkim ideologijama, iza-
zvala je težak sudar. Velika je zabluda bila da se u sva tri plemena
nislilo da se može i posle ujedinjenja nastaviti onakav politički život,
cakav je bio pod tuđinskim ili u nezavisnim nacionalnim državama.
Umesto da se politička delatnost naših partija trošila na unutrašnje
sređivanje naše države u jugoslovenskom duhu, na izjednačenje svega
zakonodavstva, i na privrednom i socijalnom radu, ona je najozbiljnije
spostavila i samom državnom i narodnom jedinstvu.

... U tim sudbonskim časovima, kada je unutrašnja razjedinje-
lost bila na vrhuncu i kad se usled političke i idejne poremećenosti ni-
e moglo naći nikako drugo rešenje, objavljen je Manifest od 6. janu-
ira 1929...

Stenografske beleške Narodnog predstavnništva Kraljevine Jugoslavije,
Beograd, 1932, 9.

PISMO A. STANOJEVIĆA M. ANTICU

Jula 1934.

Gospodine Ministre,

Imao sam nameru da dođem ovih dana u Beograd i da Vas pose-
im, ali kako sam zbog mojih očiju primoran još neko vreme ostati ov-
e, to želim da Vam na ovaj način učinim nekoliko saopštenja. U ovom
ogledu koristim se ovlašćenjem koje mi je dao NJ. V. Kralj, da se mo-
lu preko Vas obraćati.

Rečeno mi je, da je g. Uzunović očekivao, da ću ga ja zvati na
astanak i da zbog toga nije došlo do drugog sastanka između nas. Me-

⁴ Ostao je na snazi nacionalni i državni unitarizam. Ideološku osnovu ovog
inilo je integralno jugoslovenstvo. Ideolozi sestojanuarskog režima govorili su
kontinuitetu jugoslovenske ideje od davnine do danas, utvrđivali vezu sa kra-
em Tvrtkom, isticali mogućnost da se izgradi jedinstveni psihički tip Jugoslo-
ena. Administrativno uređenje podelom na devet banovina smatralo se kao prez-
azilaženje regionalne i plemenske zatvorenosti. Režim ie u svoju zaslugu pri-
isivao korisno delo izjednačavanja opštejugoslovenskog zakonodavstva. Radilo
; na stvaranju organizacija sa jugoslovenskom ideologijom. Ova aktivnost je na-
pito uzimala maha u tzv. prečanskim krajevima. Na području Vojvodine stva-
rna su jugoslovenska društva; u Hrvatskoj je bilo pokušaja da se stvori „drža-
Jtvojni seljački pokret“; u vrhu režima je pokrenuta inicijativa za stvaranje op-
ejugoslovenske stranke. Decembra 1931. stvorena je Jugoslovenska radikalno-se-
ačka demokratija (JRSD), kao naslednik svih prešestojanuarskih stranaka, na
o je upućivalo i njeno ime. Ona se izjašnjavala za narodno i državno jedinstvo i
-edstavljala početak stvaranja izrazito režimskih, državnih stranaka. No kraljeva
slitika nacionalnog i državnog unitarizma pretrpela je slom za njegovog života,
redstavnici beogradskog i zagrebačkog centra opozicije nastavili su sa pravlie-
jem političkih kombinacija. Sam kralj je radio na pridobijanju radikala oko
iavnog odbora i prvaka SLS, a, na drugoj strani, nastojao da preko I. Subašića
spostavi veze sa Mačekom koji -se nalazio u zatvoru. Bez obzira na rezerve gra-
anske opozicije prema kralju i međusobne razlike, njih je sve ujedinjavao strah
a socijalnih potresa u Jugoslaviji. Na strani kralja se nalazila jedna druga pol-
aljna okolnost: protiv njega nije stajao ujedinjeni građanski blok, već hetero-
:ne i suparničke grupe. Prema T. Stojkovu, građanski politički front bio je
3 te mere „iscepkan i razbijen da je za izlaz iz teškoća bilo gotovo onoliko rece-
ata koliko je bilo političkih grupa“.

đutim ja sam smatrao, da g. Uzunović meni treba da dade odgovor, po vodom mojih predloga. Na tome je ostalo. Meni je pak u svakom slučaju stalo do toga, da se ne misli, da sam ja uzrok što su ovi razgovor zastali.

Moje je uverenje, da smo mi dužni staviti se na raspoloženje Nj. V. Kralju i pomoći ga u njegovom staranju, da se za sva pitanja koje su na dnevnom redu nađu najbolja rešenja. Nj. V. Kralj može u tome pravcu uvek računati na punu saradnju mene i mojih prijatelja. Poznato je, da smo mi oduvek, i pre, kao i sada, stajali na principu jedinstva države i naroda, monarhije i dinastije Karađorđevića, te stoga mi se čini, da se može naći način za sprovođenje jedne aktivne saradnje. Skorašnji događaji u susednim zemljama dovode me na misao, da mi ovde u našoj zemlji moramo biti uvek spremni, ne samo vojnički, već i duhovno i moralno, za svaku eventualnost. Otuda stižavanje i sporazumevanje mislim da treba da bude naše načelo u unutrašnjoj politici.

Nj. V. Kralj primio je u audijenciju u poslednje vreme g. Krstu Miletića i dr. Milana Stojadinovića, koji su me o tome obavestili. Možda bi bilo zgodno, ako bi neko od njih i danas održavao veze između Nj. V. i mene. Svakako je stvar odluke Nj. V. Kr/alja/. Ja ću saopćiti obojici da se smatraju uvek kao prijavljeni za audijenciju.⁵

Lj. Boban, *Maček i politika Hrvatske seljačke stranke 1928/1941*, I, Zagreb, 1974, 119.

PISMO KOROŠECA KRALJU, ODNOSNO UZUNOVIĆU, 1934.

Danas me je posetio g. dr. Stojadinović i tako sam imao priliku da sa njim razgovaram o mnogim pitanjima, koja, me interesuju. Video sam nažalost, da se još uvek šire najrazličitije neistine i intrige u pogledu principa i osnovnih gledišta, koja imamo moji prijatelji i ja. Izvor tih neistina svakako su ljudi, koji ne žele definitivno sređenje političkih prilika kod nas.

Mi smo od uvek smatrali, da četiri osnovna principa: jedinstvo države, jedinstvo naroda, monarhija i dinastija Karađorđevića jesu stvari, koje ne mogu biti predmet svakodnevne politike ili kakvog pogađanja među političkim ljudima. Držeći se te osnovice kao i polazeći od današnjeg ustavnog uređenja mi treba da radimo na čitavom nizu drugih pitanja, koja čekaju svoja rešenja. Osobito ističem danas pitanja socijalna i ekonomska.

U osnovnim političkim pitanjima moji prijatelji i ja ne razlikujemo se od onih shvatanja, koja je bivša Radikalna stranka bila prošle godine objavila, kada je tražila odobrenje za svoje ponovno osnivanje.

Kad nije moguće više očekivati, da će moja stranka biti priznata, što nam ostaje da radimo?

⁵ Kralj je tražio proširenje političke osnove režima putem uključivanja opozicionih stranaka i njihovih prvaka. Sa Stanojevićem je razgovarao Milan Stojadinović na osnovu kraljevog ovlašćenja u tom smislu datog Nikoli Uzunoviću. Najpre je trebalo ostvariti sporazum između radikala na strani režima i Glavnog odbora radikala, kojem se imao priključiti Anton Korošec konfiniran na Hvaru. Korošec je trebalo da izjavi svoju lojalnost kralju i dinastiji, prihvati Oktroisani ustav i odrekne se svojih „punktacija“. Stojadinović je na ovu kraljevu inicijativu gledao kao na pokušaj obnove Radikalne stranke, dok su istoričari rezervisaniji prema pozadini njegovih pokušaja da ostvari dodire sa starim stranačkim pravicima i olabavi krutost opozicije prema režimu, nalazeći da je reč o taktičkim potezima suverena pred njegov put u Francusku.

Nema sumnje, da je današnji međunarodni položaj države jak, ali ma kako on bio jak, međunarodni zapletaji mogu staviti na probu nje-govu jačinu. Otuda su unutrašnji mir, spokojstvo, zadovoljstvo i blago-stanje građana problemi, koji blagovremeno mogu na sebe obraćati paž-nju narodnih upravljača. Ako bi se naša saradnja želela mi smo voljni staviti se na raspoloženje Nj. Vel. Kralju radi sudelovanja u radu u tom pravcu. Ja verujem da sam Kralju verno i pošteno služio u prošlo-sti, a moji prijatelji i ja činićemo to i u buduće. Meni i mojim prijate-ljima bilo bi naročito prijatno, naći se na zajedničkom poslu za dobro naroda i države sem sa drugima i sa g. Acom Stanojevićem i njegovim prijateljima. Veze koje su nekada bile stvorene između biv/še/ Radik/al-ne/ stranke i biv/še/ Sl/ovenske/ lj/udske/ stranke mogle bi sada na dru-gi način da budu pojačane, a to bi nas, verujem, odvelo punom sređiva-nju naših unutrašnjih prilika.

Nadajući se da ćete Vi /Uzunović/, na mestu punom odgovornosti, na kome ste sada, pripomoći ovom sređivanju.⁶
Lj. Boban, n. d., 120—1.

POGIBIJA KRALJA ALEKSANDRA — KRALJEVSKO NAMESNIŠTVO
ODREĐENO TESTAMENTOM

5. januara 1934.

... Ja, na osnovu člana 42. Ustava Kraljevine Jugoslavije određu-jem, da za slučaj da naslednik prestola iz uzroka nabrojениh u čl. 4J. Ustava ne može da vrši kraljevsku vlast — Namesničku vlast vrše:

- 1) Nj. K. V. Knez Pavle Karađorđević,
- 2) Dr. Radenko Stanković, senator i min. prosvete,
- 3) Dr. Iv. I. Perović, ban Savske banovine.

Kao zamenika za kneza Pavia određujem arm. denerala Vojislava Tomića, komandanta »Beograda.

Kao zamenika za Dra Radenka Stankovića određujem: Jovu Banja-nina, senatora.

Kao zamenika za Dra Perovića određujem: Dr. Zeca, senatora . . 7
F. ćulinović, *Dokumenti*, 321.

⁶ Stojadinović je uveravao Korošeca da su Kralj i Uzunović raspoloženi da menjaju „dotadašnji pravac državne politike“. Pismo je napisao Stojadino-vić, a Korošec potpisao posle izvesnog oklevanja. Nakon ovog pisma Korošec e trebalo da bude oslobođen. Ubistvo kralja Aleksandra je izmenilo situaciju. Corošec je napustio Hvar i prisustvovao sahrani Aleksandra Karađorđevića. Kralj e istovremeno održavao veze i sa V. Mačekom preko I. Subašića. Maček se lalazio na izdržavanju kazne u Sremskoj Mitrovici. Sredinom jula 1934. Maček je :bog lečenja premešten iz Sremske Mitrovice u Zagreb. Kralj je neposredno pre >dlaska u Francusku uputio Mačeku Subašića s porukom da će ga osloboditi čim ;e vrati iz inostranstva i s njim lično razgovarati. Lj. Boban odbacuje svedoče-nje I. Meštrovića o Aleksandrovom planu o podeli zemlje na dve polovine: srp-ku i hrvatsku, otpisujući to na račun iluzija ovoga o ličnosti kralja Aleksandra : njegovoj politici. — Vid. Lj. Boban, *Maček i politika Hrvatske seljačke stranke 1928—1941*, 1, Zagreb, 1974, 118—131.

⁷ Aleksandar je poginuo u Marseju, 9. oktobra 1934. godine, prilikom posete Francuskoj. Atentat su organizovali ustaše i VMRO, podstaknuti iz Italije i Ma-tarske. Testament o postavljanju Namesništva maloletnom Petru II Aleksandar e pripremio još ranije. Prvi namesnik, u čijim se rukama praktično našla sva 'last, jer su ostala dva namesnika tretirana kao „prisutni građani“, bio je Alek- iandrov brat od strica Pavle, sin kneza Arsenija.